

Fragmenter om staten

GENERELT OM STATEN

Er staten legemliggjørelsen av den almenne interesse? Hva er staten? Metafysikerne og de lærde jurister forteller oss at staten er en offentlig sak: den representerer den kollektive velferd og alles retter mot de oppsplittende handlinger som skyldes individets egoistiske interesser og følelser. Staten er rettferdighetens, moralens og dydens virkeliggjørelse på jorda. Å hengi seg, å ofre seg - og om nødvendig - å dø for statens triumf og makt, er følgelig individets største eller stolteste plikt.

I få ord er dette statens teologi. Under et attraktivt og poetisk skinn skjuler denne politiske teologi realiteter som er heller vulgære og skitne.

Analyse av ideen om staten. La oss først analysere statens idé slik dens lovprisere presenterer den. Denne idé er: ofringen av naturlige friheter og enhvers interesser - interessene til individet, forholdsvis små kollektive enheter, sammenslutninger, kommuner og provinser - for alles interesser og frihet, for veksten til den store helhet.

Men denne totalitet, denne store helhet, hva er den i virkeligheten? Den er en sammenhoping av alle individene og av alle de mer begrensede menneskelige kollektiver som omfatter den. Og dersom denne helhet - for å konstituere set - krever at individuelle og lokale interesser ofres - hvordan kan den da virkelig representere dem i deres totalitet?

En eksklusiv - ikke en inklusiv universalitet. Da er den ikke en levende helhet som gir enhver sjanse til å puste fritt og bli rikere, friere og sterkere desto mer ekstensiv utviklingen av frihet og framgang for enhver i dens midte blir. Det er ikke et naturlig menneskelig samfunn som støtter og forsterker enhvers liv med alles liv - men nettopp det motsatte. Idéen om staten er ofringen av både individuelle og lokale sammenslutninger. Den er en abstraksjon som er ødeleggende for et levende samfunn. Den er begrensingen, eller hel-

ler: den er den fullstendige negasjonen av livet og rettighetene til alle helhetens deler. Alt dette gjøres for de påståtte interessene til alle. Staten, det er alteret til politisk religion som naturlige samfunn alltid blir ofret på. Staten er en slukende universalitet som ernærer seg på menneskelige offer - som kirka. Jeg gjentar: staten er kirkas yngste bror.

Premissen for statsteorien er negasjonen av menneskets frihet. Men dersom metafysikerne påstår at menneskene - spesielt de som tror på sjelens udødelighet - står utenfor samfunnet av frie vesener, da må vi uunngåelig konkludere: skal menneskene forene seg i et samfunn, vil det koste dem deres egen frihet og deres naturlige uavhengighet. Først må de ofre sine personlige og dernest sine lokale interesser. Denne selvfornektelse og selvofring blir mer dyptgående jo flere medlemmer samfunnet har og jo mer omfattende dets organisasjon er.

I denne forstand er staten uttrykket for alle individuelle offer. Når denne abstrakte og på samme tid voldelige opprinnelse er gitt, må staten fortsette å avgrense friheten i stadig større grad. Den må gjøre det i navnet til den forfalskningen som kalles "folkets vel". I virkeligheten representerer den utelukkende interessene til den herskende klassen. Slik framtrer staten uunngåelig som negasjonen og tilintetgjøringa av all frihet og av alle individuelle og kollektive interesser.

Klasseutbyttinga som konkret faktor skjules av stats-abstraksjonen. Det er klart at det er en abstraksjon, en fiksjon, og en falskhet når staten antas å representere alle såkalte allmenne interesser i samfunnet. I virkeligheten er den bare den allmenne og permanente negasjonen av de positive interessene til regioner, kommuner, sammenslutninger og et stort antall individer underordnet staten. Staten kan sammenlignes med et digert slaktehus og en enorm kirkegård.

Under dette påskuddet og under skyggen av denne abstraksjonen blir alle de beste lengsler, alle de levende krefter til et land, skinnhellig ofret og begravd. Abstraksjoner eksisterer verken i seg selv eller for seg selv. De har verken føtter som de kan gå på, hender som de kan skape med, eller mager til å fordøye denne masse av ofre som blir gitt over til dem for å bli slukt. På samme måte som den religiøse eller himmelske abstraksjon Gud i virkeligheten representerer de positive og virkelige interessene til geistligheten, representerer Guds verdslige komplement, den politiske abstraksjon staten, ikke mindre positive og virkelige interesser: interessene til borgerskapet, den fremste, om ikke den eneste utbytende klasse.

Kirka og staten. For å bevise identiteten til staten og kirka, skal jeg be leseren merke seg at begge i hovedsak er grunnet på idéen om ofringen av liv og naturlige retter. Begge starter fra samme prinsipp: menneskenes naturlige ondskap.

Ifølge kirka kan ondskaper bare beseires ved "guddommelig nåde" og ved det naturlige menneskes død i Gud. Ifølge staten beseires den gjennom lov og ofring av individet på statens alter. Begge sikter mot å transformere mennesket - den ene til helgen, den andre til statsborger. Men det naturlige menneske må dø, for dets fordømmelse er enstemmig fastsatt av kirkas og statens religion.

Slik, i sin ideelle renhet, er den identiske teorien til kirka og staten. Det er en ren abstraksjon, men hver historisk abstraksjon forutsetter historiske fakta. Og disse fakta er av en tvert igjennom virkelig og brutal karakter: vold, plyndring, erobring, forslaving. Mennesket er konstituert slik at det ikke er tilfreds bare ved å begå visse handlinger; det føler et behov for å rettfærdiggjøre og legitimere sine handlinger for all verdens øyne. Slik kom religionen i rette øyeblikk til å skjenke sin velsignelse til fullendte fakta. Takket være denne velsignelse ble de urettferdige og brutale fakta transformert til "rettigheter".

Stats-abstraksjonen i det virkelige liv. La oss nå se hvilken rolle denne statsabstraksjonen, som har sin historiske parallell i den abstraksjonen som kalles kirka, har spilt og fortsetter å spille i det virkelige liv, i menneskesamfunnet. Som jeg har sagt før, er staten virkelig en veldig kirkegård. På denne kirkegården blir alle det individuelle og lokale livs ytringer ofret. Der dør interessene til de delene som danner helheten og der blir de begravd. For politisk storhet er folkets virkelige frihet og dets virkelige velvære ofret på det alteret. Jo mer fullkomment dette ofret er, desto mer perfekt blir staten. Min konklusjon blir: det russiske imperiet er en stat *par excellence* - en stat uten retorikk og frasemakeri - den mest perfekte i Europa. Og motsatt: alle stater hvor folket har tillatelse til å puste litt, er ideelt sett ufullstendige stater. Tilsvarende er andre kirker mangelfulle sammenlignet med den romersk-katolske.

Statens presteskap. Staten er en abstraksjon som ofrer folkets liv. Men for at en abstraksjon skal kunne bli født, kunne utvikle seg og fortsette å eksistere i det virkelige liv, trengs det at et virkelig kollektiv er interessert i å opprettholde dens eksistens. Denne funksjonen kan ikke realiseres av folkemassene; nettopp de er jo statens ofre. Den må utføres av et privilegert sjikt: statens presteskap, den styrende og besittende klasse - en klasse med samme posisjon i staten som den klerikale klasse, prestene, har i kirka.

Staten kunne ikke eksistere uten et privilegert sjikt. Hva viser historia? Staten har alltid vært arvegodset til en privilegert klasse: presteskapet, adelen, borgerskapet og til slutt - når alle andre klasser er uttømt - trer byråkratklassen inn på scenen. Da faller staten, eller opphøyes den - om man heller vil - til en maskins posisjon. Men for statens frelse er det helt nødvendig at det fins en privilegert gruppe som er interessert i å opprettholde dens eksistens.

De liberale og absolutistiske statsteorier. Staten er ikke et naturprodukt. Den går ikke - som samfunnet - forut for menneskets voksende tenkning. Ifølge liberale politiske skrifter ble den første stat skapt av menneskets frie og bevisste vilje. Ifølge absolutistene er staten en guddommelig skapelse. I begge tilfelle dominerer den samfunnet og tenderer mot fullstendig å sluke det.

I den absolutistiske teorien er denne slukingen selvvinnende: en guddommelig institusjon må med nødvendighet sluke alle naturlige organisasjoner. I denne sammenheng er det mer besynderlig at den individualistiske skole - med sin frikontraktteori - fører til det samme resultatet. Denne skole starter med å benekte eksistensen av et naturlig samfunn før kontrakten. Et slikt samfunn ville forutsette eksistensen av naturlige relasjoner mellom individene og følgelig: *en gjensidig begrensning av deres friheter.* Dette ville gå imot den absolutte frihet som ifølge denne teorien kunne nytes før kontrakten ble sluttet. Denne begrensning ville verken være mer eller mindre enn selve kontrakten. Den ville eksistere som et naturlig faktum forut for seg selv. Ifølge denne teorien startet menneskesamfunnet med at kontrakten ble sluttet. Men hva er da dette samfunnet? Det er den rene og logiske virkeliggjøring av kontrakten med alle dens skjulte tendenser, lovgivende og praktiske konsekvenser - det er staten.

Staten er summen av individuell frihets negasjoner. La oss undersøke det nærmere. Hva representerer staten? Den representerer summen av negasjonene av alle dens medlemmers individuelle friheter, eller summen av ofre som alle dens medlemmer yter i det de forsaker en del av sin frihet for det felles beste. Ifølge den individualistiske teori har vi sett at alles frihet er grensa for, eller heller den naturlige negasjonen av alle de andres frihet. Følgelig er det denne absolutte begrensning - denne negasjon av enhvers frihet i navnet til alles frihet eller til alminnelig rett - som utgjør staten. Der staten begynner, opphører individuell frihet og *vice versa.*

Frihet er udelelig. Det vil bli innvendt at staten - som representant for det allmenne vel eller alles felles interesser - innskrenker en del av enhvers frihet for å sikre det som blir igjen av denne friheten. Men det som blir igjen er sikkerhet. Det er på ingen måte frihet. Friheten er udelelig: en del av den kan ikke innskrenkes uten at den ødelegges som helhet. Denne lille delen av frihet som er blitt innskrenket, er selve kjernen i min frihet - det er alt. Selv om den er liten, er all min frihet - ved en naturlig, nødvendig og uimotståelig bevegelse - konsentrert nettopp på det sted som er blitt ennskrenket.

Alminnelig stemmerett er ingen garanti for frihet. Vi blir fortalt at den demokratiske stat - grunnet på fri alminnelig stemmerett for alle dens innbyggere - med sikkerhet ikke kan være negasjonen av innbyggernes frihet. Hvorfor ikke? Det er fullt ut avhengig av oppgava og makta som innbyggerne dele-

gerer til staten. En republikansk stat, grunnet på alminnelig stemmerett, kunne være overmåte despotisk, til og med mer despotisk enn en monarkisk stat. Under påskudd av å representere alles vilje, kunne den med hele tyngda av sin kollektive makt undertrykke viljen og den frie bevegelse til alle dens medlemmer.

ET BLIKK PÅ DEN MODERNE STATEN

Kapitalisme og representativt demokrati. Moderne kapitalistisk produksjon og bankspekulasjon krever et omfattende sentralisert statsapparat for fullt å kunne utvikle seg. Bare dette apparatet er i stand til å undertrykke de millioner av slitere og holde dem i en tilstand av utbytting.

En sambandsorganisasjon, fra bunnen av og oppover, av arbeid-ersammenslutninger, grupper, by- og bygdekommuner og til slutt av regioner og folk - den eneste forutsetning for en virkelig og ikke oppdiktet frihet - er like så mye i strid med kapitalistisk produksjon som enhver form for økonomisk autonomi. Men kapitalistisk produksjon og bankspekulasjon trives svært så godt med det såkalte *representative demokrati*; fordi den mest moderne statsform - basert på det påberopte styre ved folkets vilje, uttrykt ved de såkalte representantene for folket og de antatte folkeforsamlinger - forener i seg de to nødvendige forutsetningene for den kapitalistiske økonomis blomstring: statssentralisme og den reelle undertrykking av Suveréne- Folket. Undertrykkerne er den minoriteten som hevder å representere folket. I virkeligheten regjerer denne minoriteten folket intellektuelt og utbytter det ufravikelig.

Den moderne staten må ha et sentralisert militærapparat. Den moderne staten er i sitt vesen og sin målsetting med nødvendighet en militær stat, og en militær stat er av den samme logikk drevet til å bli en erobrende stat. Dersom den ikke erobrer, vil den bli erobret av andre. Det er sant av den enkle grunn at der makt eksisterer, må den manifestere seg i en eller annen form. Følgelig må den moderne staten ufravikelig bli en veldig og mektig stat: bare under disse absolutt nødvendige forutsetninger kan den bestå.

Statens og kapitalismens dynamikk er én og den samme. I det lange løp svelger bankspekulasjonen den kapitalistiske produksjonen. Under konkurstruselen må både den kapitalistiske produksjonen og bankspekulasjonen uten stans ekspandere på bekostning av de små finansierings- og produksjonsbedriftene. De små må absorberes, de store må bli universelle, monopolistiske bedrifter med forgreininger over hele kloden. Likedan blir den moderne og med nødvendighet militære staten drevet av en uimotståelig iver etter å bli en universell stat. Men en universell stat - som selvfølgelig aldri kan realiseres - kan bare eksistere i ett antall av en. Sameksistens av to

slike stater - side om side - er fullstendig umulig.

Monarki og republikk. Hegemoni er bare et beskjedent utslag av denne urealiserbare innebygde iver i enhver stat. Hegemoni er under omstendighetene mulig. Den første forutsetning for dette hegemoniet er at det eksisterer relativt avmektige nabostater og at disse blir undertrykt. Det som idag kan medføre de mest alvorlige implikasjoner, er at en sterk stat bare kan ha ett fundament: militær og byråkratisk sentralisering. I denne forstand er hovedforskjellen mellom et monarki og en demokratisk republikk redusert til det følgende: byråkratiet i et monarki undertrykker og plyndrer folket til fordel for de privilegerte, besittende klasser og til byråkratiets egen fordel. Alt dette blir gjort i monarkens navn. I en republikk vil det samme byråkrati gjøre nøyaktig det samme, men - i navnet til folkeviljen. Det såkalte folket i en republikk, det legale folket som påstås representert ved staten, kveler og vil fortsette å kvele det virkelige og levende folket. Folket vil knapt føle seg bedre om kjeppen de blir bearbeidd med kalles Folkets Kjepp.

Ingen stat kan tilfredsstillende folkets forventninger. Ingen stat - hvor demokratisk dens form enn måtte bli - kan gi folket det det har behov for: fritt å organisere sine egne interesser - nedenfra og oppover - uten innblanding, uten formynderskap eller vold ovenfra. Den røde politiske republikk er en folkerepublikk i den samme forstand som dette falskneriet som er kjent under navnet folkerepresentasjon. Dette fordi enhver stat i sin kjerne bare er en maskin som regjerer massene ovenfra. Regjeringa skjer via en intelligent og derfor privilegert minoritet. Denne minoritet påstås å kjenne folkets virkelige interesser bedre enn folket sjøl. Dette gjelder til og med den mest republikanske og den mest demokratiske staten - til og med den kommende folkestaten herr Marx har tenkt ut.*

Innebygd antagonisme mot folket fører til voldsbruk. Når den besittende og styrende klasse ikke er i stand til å tilfredsstillende folkets krav eller til å dempe folkelige følelser, da disponerer den bare over ett middel: *statlig vold*. Fordi *staten* er et uttrykk for *vold*, styrer staten ved maskert eller om nødvendig åpen og direkte vold.

Staten, enhver stat - til og med når den er kledd opp i sin mest liberale og demokratiske form - er med nødvendighet grunnnet på beherskelse, på vold, d.v.s. på despotisme - en skjult, men ikke mindre farlig despotisme.

Militarisme og frihet. Vi har tidligere sagt at samfunnet ikke kan forbli en stat uten å få karakteren av en erobrende stat. I konkurransen på det økonomiske området sluker og tilintetgjør storkapital, storvirksomhet og forretningshus små

*Bakunin gikk her ut fra at det tyske sosialdemokratiske program ga et uttrykk for Marx' syn på staten, noe Marx senere på det skarpeste tilbakeviste. O.a.

og middelstor kapital, industribedrifter og landeiendommer. Den samme konkurransen gjør seg også gjeldende i forholdet mellom statene. Der fører den til at de små og middels store statene ødelegges og absorberes til fordel for imperiene. Følgelig må enhver stat, i den grad den ikke ønsker å eksistere bare på papiret eller ved sine naboers overbærenhet, men derimot ønsker å nyte virkelig uavhengighet, uunngåelig bli en erobrende stat.

Men det å være en erobrende stat betyr at en er tvunget til å undertrykke millioner av fremmede folk. Dette krever at det utvikles en kjempemessig militærmakt. Der militær makt hersker, må friheten vike - spesielt gjelder dette friheten og velværet til det arbeidende folk.

Statens ekspansjon fører til økende (makt-)misbruk. Noen tror at når staten har ekspandert og dens befolkning er doblet, er, to eller ti ganger, da vil den bli mer liberal. De tror at dens institusjoner, alle betingelser for dens eksistens og dens regjeringshandlinger vil få en mer folkelig karakter og bli mer i harmoni med folkets behov. Men hva er grunnlaget for dette håpet og denne antagelsen? Er det en teori? Det er teoretisk helt opplagt at etter hvert som staten vokser, blir dens organisme mer sammensatt og den blir stadig mer fremmed for folket. Statens interesser vil i økende grad komme i strid med interessene til folkemassene. Undertrykkninga av folket vil bli tyngre og statens regjering vil finne seg sjøl stadig mer distansert fra ekte folkelig sjølstyre.

Eller er deres forventninger grunnet i praktiske erfaringer i andre land? For å svare på dette spørsmålet, er det nok å peke på eksemplene Russland, Østerrike, det utvidete Prøyssen, Frankrike, England, Italia og til og med U.S.A. Der står alt under en spesiell og tvert igjennom borgerlig klasses administrative kontroll. Alt kontrolleres av såkalte politikere eller forretningsmenn i politikk. Den store masse av slitere lever derimot under forhold som er akkurat like elendige og skrekkelige som de rådende forhold i de monarkistiske statene.

Sosial kontroll av statsmakta som en nødvendig garanti for frihet. Det moderne samfunn er så overbevist om denne sannhet - at all politisk makt, uansett dens opprinnelse og form, med nødvendighet tenderer mot despotisme - at i ethvert land der samfunnet til en viss grad lykkes i å frigjøre seg fra staten, blir regjeringa så tidlig som mulig underkastet en strengest mulig kontroll. Dette gjelder til og med i de tilfelle hvor regjeringa har sitt utspring i en revolusjon eller en folkeavstemning. For å frelse friheten, blir det gjennomført en virkelig og alvorlig organisering av kontroll. Folkeviljen og opinionen skal utøve kontroll over de menn som blir gitt offentlig makt. I alle land som har gleden av å ha representativ regjering, kan friheten bare bli gyldig når denne kontrollen er sterk. I motsatt fall, der en slik kontroll er fiktiv, der blir folkets frihet på samme måte en ren fiksjon.

De beste mennesker blir lett korrupte. Spesielt gjelder dette

når omgivelsene sjøl fremmer individuell korrupsjon via mangel på seriøs kontroll og permanent opposisjon.

Mangel på permanent opposisjon og vedvarende kontroll blir uunngåelig en kilde til moralsk fordervelse for alle de individene som er gitt en eller annen form for sosial makt.

Deltakelse i regjeringa som korrupsjonskilde. Mange ganger er følgende blitt etablert som allmenn sannhet: Enhver som blir en del av regjeringsmaskineriet, vil endre oppfatning og holdning fullstendig. Dette gjelder også det mest liberale og folkelige menneske. Hvis et slikt menneske ikke stadig får sin styrke fornyet ved kontakt med livet og folket; hvis det ikke tvinges til å handle i full offentlighet; hvis det ikke blir underkastet et sunt og uavbrutt system av folkelig kontroll og kritikk som stadig holder det bevisst om at det ikke er massenes herre og heller ikke engang massenes formynder, men bare deres fullmektig eller deres valgte funksjonær som på ethvert tidspunkt kan kalles tilbake - hvis det ikke er stilt under disse forutsetninger, da risikerer vedkommende å bli fullstendig ødelagt av bare å omgås aristokrater av hans like. Vedkommende risikerer også å bli en premissløs og forfengelig tosk - oppblåst av følelsen av sin egen komiske viktighet.

Alminnelig stemmerett som en prøvd form for folkekontroll: Det sveitsiske eksemplet. Det ville være lett å bevise at virkelig folkekontroll ikke eksisterer i noen del av Europa. Vi skal avgrense oss til Sveits og undersøke hvordan denne kontrollen blir anvendt...

...De mest framskredne kanton i Sveits søkte alt før 1830 å garantere friheten ved å innføre alminnelig stemmerett... Så fort denne alminnelige stemmeretten var etablert, trodde folk flest at friheten var sikret for framtida. Dette viste seg imidlertid å være en stor illusjon. Man kan si at erkjennelsen av denne illusjonen førte til at Det Radikale Parti senere tapte i endelkantoner og at partiet overalt ble demoralisert. ... (Det) handlet virkelig på grunnlag av sterk overbevisning da det lovde frihet for folket gjennom alminnelig stemmerett.

Alt syntes virkelig så naturlig og enkelt: Så fort den lovgivende og utøvende makt utgår direkte fra folkevalg, blir den ikke da det rene uttrykk for folkeviljen? Kan denne viljen fremskaffe noe annet enn frihet og velferd for folket?

Alminnelig stemmerett under kapitalismen. Min kjære venn, jeg vedgår åpent at jeg ikke deler dine borgerlige radikale og ditt republikanske borgerskaps overtroiske hengivenhet til alminnelig stemmerett... All den tid alminnelig stemmerett blir praktisert i et samfunn der folket, arbeidermassene, er ØKONOMISK dominert av en minoritet som holder landets eieendom og kapital i eksklusiv besittelse, uansett hvor fritt og uavhengig folket ellers måtte være, eller som de måtte synes å være fra en politisk synsvinkel; disse valgene som blir holdt under forhold med alminnelig stemmerett, kan bare få

*illusoriske og antidemokratiske resultater. Disse vil uunn-
gæelig vise seg å bli det absolutt motsatte av befolkningens
behov, instinkter og virkelige ønsker.*

Alminnelig stemmerett i tidlige tider. En rekke valg ble holdt etter statskuppet i desember.* Folket i Frankrike tok direkte del i slike valg. Var ikke resultatene nettopp det motsatte av folkets interesser? Ga ikke den siste keiserlige folkeavstemning keiseren sju millioner "ja"-stemmer? Det vil uten tvil bli hevdet at den alminnelige stemmeretten aldri ble utøvd fritt under keiserdømmet. De mest grunnleggende forutsetninger for politisk frihet - pressefrihet og forsamlingsfrihet - var avskaffet. Det forsvarsløse folket ble bestukket av en subsidiert presse og en æreløs administrasjon. La så være, men jeg tror at valgene i 1848 til konstituerende forsamling og til presidentembetet var fullstendig frie. Det samme gjelder valgene til lovgivende forsamling i mai 1849. De fant sted uten noe utilbørlig press eller innblanding fra regjeringa, i den største frihet. Og likevel: Hva frembrakte de? Ikke noe annet enn reaksjon.

Hvorfor arbeiderne ikke kan gjøre bruk av politisk demokrati. Man må være gjort storlig forelsket i illusjoner for å forestille seg at arbeidere, under de økonomiske og sosiale forhold de befinner seg i, kan utnytte fullt, eller kan gjøre alvorlig og virkelig bruk av sin politiske frihet. Til dette mangler de to "små" ting: fritid og materielle midler...

De franske arbeidere var sikkert verken likegyldige eller uintelligente. Men trass i den mest utstrakte alminnelige stemmerett, måtte de klargjøre handlingenes arena for borgerskapet. Hvorfor? Fordi de manglet de nødvendige materielle midler for å realisere politisk frihet, fordi de forble slaver, tvunget av sult til å arbeide mens det radikale, liberale og endog konservative borgerskap - noen republikanere av helt ny dato og andre omvendte på revolusjonsmorgenen - kom og gikk, agiterte, prekte og konspirerte fritt. Noen kunne gjøre det på grunn av sine leieinntekter eller andre lukrative varianter av bursjoa-inntekter. Andres inntekter skyldtes statsbudsjettet som de naturligvis beholdt og til og med økte til et uhørt omfang.

Resultatet er velkjent: først junidagene, og siden som en nødvendig fortsettelse, desemberdagene.

Proudhon om alminnelig stemmerett. Proudhon sier^x: "En av den provisoriske regjerings første handlinger (i 1848), en handling som lokket fram den største applaus, var anvendelsen av alminnelig stemmerett. På samme dag som dekretet ble

---

*Statskuppet ble satt i verk av Louis Napoleon (Napoleon III) den 2. desember 1851. I praksis ble han Frankrikes diktator.

M. E.

^xThe General Idea of the Revolution in the Nineteenth Century. Bakunin angir ikke sidenummer. O.a.

kunngjort, skrev vi nettopp disse ord som på den tid kunne ha falt som et paradoks: *Alminnelig stemmerett er kontrarevolusjon*. På de hendinger som fulgte, kan en dømme om vi hadde rett i denne saka. Valgene i 1848 - for de flestes vedkommende - ble erobret av prester, legitimister, monarkiets partigjengere, av Frankrikes mest reaksjonære og degenererte elementer. Annerledes kunne det ikke bli."

Nei, det kunne ikke bli annerledes. Dette vil i enda større grad holde stikk så lenge ulikhet i økonomiske og sosiale forhold råder i samfunnsorganisasjonen, så lenge samfunnet fortsetter å være delt i to klasser: en - den utbytende og privilegerte klasse - som har glede av alle fordeler formue, utdanning og fritid gir, og den andre klasse - sammensatt av hele proletarmassen - får som sin andel bare påtvunget og slitsomt arbeid, uvitenhet og fattigdom, med sitt nødvendige tilbehør: slaveri, ikke ved lov, men i realitet.

Den store ulikhet proletariatet må møte i politisk demokrati. Ja, virkelig slaveri: for trass i at de politiske retter kan gi vidt spillerom til disse millioner av lønnsinntakende proletarer - sultens sanne galleislaver - så vil dere ikke lykkes i å dra dem vekk fra den skadelige innflytelsen, fra den naturlige beherskelsen til den privilegerte klasses diverse representanter. Det starter med presten og ender med de borgerlige republikanere i deres rødeste utgave, jokobinerne: representanter som, trass i at de i politiske spørsmål kan fortone seg splittet eller virkelig være det, ikke desto mindre er forent i en felles og høyeste interesse: utbyttinga av proletariatets elendighet, uvitenhet, mangel på politisk erfaring og dets gode tillit, til gagn for den besittende klasses økonomiske dominans.

Hvordan kunne by- og bygdeproletariatet motstå de politiske intrigene til presteskabet, adelen og borgerskabet? Proletariatet har bare ett våpen for selvforsvar: sine drifter. Disse tenderer alltid i retning av å være sanne og rettferdige fordi proletariatet sjøl er det vesentligste - om ikke det eneste - offer for urettferdigheten og alt falskneriet som hersker høyest i det eksisterende samfunn. Og fordi proletariatet er undertrykt av de privilegerte, vil det naturligvis kreve likhet for alle.

Arbeidere mangler utdanning, fritid og sakkunnskap. Men driftene som et våpen er ikke tilstrekkelig til å verge proletariatet mot de privilegerte klassers reaksjonære maskinering. Drifter, forlatt til seg sjøl, og såfremt de ikke er blitt omformet til bevisst reflekterte, klart bestemte tanker, eigner seg lett for forfalskning, fordreining og bedrageri. Nå er det umulig for proletariatet å heve seg til denne tilstand av selvoppmerksomhet uten ved hjelp av utdanning, av vitenskap; og vitenskap, kunnskap om saker og om mennesker, og politisk erfaring - det er ting som proletariatet fullstendig mangler. Konsekvensene kan lett forutses: proletariatet ønsker en ting, men dyktige folk - idet de profiterer på dets uvitenhet - får det til å gjøre en helt annen ting, uten at prole-

tariatet engang har mistanke om at det er å gjøre det motsatte av hva det ønsker å gjøre. Og når proletariatet til slutt blir klar over dette, da er det vanligvis for seint å utbedre den feilen som proletariatet naturlig, nødvendig og ufravikelig blir det første og største offer for.

Arbeiderdeputerte mister sin proletariske holdning. Men vi blir fortalt at arbeiderne, belært av erfaringen de har gjennomgått, ikke mer vil sende borgerskapet til konstituerende og lovgivende forsamlinger som sine representanter; i stedet vil de sende enkle arbeidere. Fattige som de er, kan arbeiderne likevel klare å skrape sammen nok til å underholde sine parlamentsdeputerte. Og vet dere hva resultatet vil bli? Det uunngåelige resultatet vil bli at arbeiderdeputerte, overført til en rent borgerlig omgivelse og inn i en atmosfære av rent borgerlige politiske idéer, i virkeligheten vil opphøre å være arbeidere og i stedet bli statsmenn. I sin holdning vil de bli middelklasse, kanskje til og med mer sådan enn borgerskapet sjøl.

For mennesker skaper ikke situasjoner; det er situasjoner som skaper mennesker. Og fra erfaring vet vi at *borgerlige arbeidere* ofte verken er mindre egoistiske enn borgerlige utbyttere eller mindre giftige for Internasjonalen enn borgerlige sosialister; de er heller ikke mindre latterlige i sin forfølgelighet enn alminnelige bursjoaer når de blir adlet.

Politisk frihet uten sosialisme er et bedrageri. Hva som enn kan bli sagt og gjort, en ting er klart: så lenge arbeiderne forblir i sin nåværende tilstand, kan ingen frihet bli mulig for dem, og de som påkaller dem for å vinne politiske friheter uten å røre ved det brennende spørsmål: sosialisme, uten engang å ytre ordene "sosial likvidering" - to ord som får borgerskapet til å skjelve -, forteller dem i virkeligheten følgende: "Vinn først denne friheten for oss så vi senere kan bruke den mot dere."

Under kapitalisme er borgerskapet bedre utstyrt enn arbeiderne til å gjøre bruk av parlamentarisk demokrati. Det er sikkert at borgerskapet vet bedre enn proletariatet hva det ønsker og hva det skulle ønske. Dette er sant av to grunner: først fordi det er mer kyndig enn proletariatet og fordi det har mer fritid og mange flere midler av alle slag for å kjenne de personene som det valgte; og dernest - og dette er hovedgrunnen - fordi den saken som borgerskapet streber etter, ulik proletariatets sak, verken er ny eller umåtelig stor når det gjelder målsetting. Tvert i mot, den er kjent og fullstendig bestemt både av historia og av alle forhold i borgerskapets nåværende situasjon. Denne målsetting er ikke noe annet enn det å bevare borgerskapets politiske og økonomiske dominans. Dette er stilt så klart at det er heller lett å gjette og å vite hvilken av de kandidatene som anmoder om borgerskapets stemmesedler som er istand til å tjene dets interesser godt. Derfor er det sikkert, eller nesten sikkert, at borgerskapet alltid vil bli representert i overensstemmelse med sine mest inderlige ønsker.

Klasser frasier seg ikke sine privilegier. Men det er ikke mindre sikkert at denne representasjonen, som er utmerket fra borgerskapets synsvinkel, vil vise seg å bli avskyelig, sett fra folkelige interesser. Da interessene til borgerskapet vil være absolutt det motsatte av de arbeidende massers interesser, er det sikkert at et borgerlig parlament aldri kan gjøre noe annet enn å gi lover for folkets slaveri og stemme igjennom alle de lovforslag som har forevigelsen av folkets fattigdom og uvitenhet som sitt mål. En må virkelig være ytterst naiv for å tro at et borgerlig parlament fritt kan stemme for å frambringe folkets intellektuelle, materielle og politiske frigjøring. Har det noensinne i historia hendt at et politisk organ, en privilegert klasse, har begått sjølmord eller ofret det minste av sine interesser og såkalte retter på grunn av kjærlighet til rettferdighet og frihet?

Jeg tror jeg alt har vist, at til og med den berømte natta til 4. august, da Frankrikes adel generøst ofret sine interesser på fedrelandets alter, ikke var noe annet enn en tvunget og forsinket følge av et kjempemessig bondeopprør, der bøndene tente på titteldokumentene og slottene til sine herrer og mestre. Nei, klasser ofrer aldri seg sjøl og vil aldri gjøre det - fordi det strir mot deres natur, mot årsaken til deres eksistens, og intet er noensinne gjort eller kan noensinne bli gjort av dem mot deres natur eller fornuft. Derfor må en virkelig være gal for å vente tiltak og lover som tjener folket fra en privilegert forsamling.

For meg er det klart at alminnelig stemmerett er statens største og samtidig dens mest forfinede demonstrasjon av politisk sjarlataneri; uten tvil et farlig instrument. Det krever en god slump av dyktighet og kompetanse av dem som gjør bruk av det, men samtidig blir det - d.v.s., dersom disse folkene lærer å gjøre bruk av det - det sikreste middel til å få massene til å samarbeide om bygginga av deres eget fengsel. Napoleon III. bygde sin makt fullstendig på alminnelig stemmerett og den svek aldri hans tiltro. Og Bismarck gjorde den til grunnlaget for sitt Jernkansler-imperium.

Oversatt av Einar Jetne